

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.6.26>

WPLYW TEORII KARY NA KSZTAŁTOWANIE MECHANIZMU KARNO-PRAWNEGO PRZECIWDZIAŁANIA NARUSZENIOM PRZEPISÓW RUCHU DROGOWEGO

Yelena Yevdokimova

kandydat nauk prawnych,

docent Katedry Prawa Karnego nr 1

Narodowego Uniwersytetu Prawniczego imienia Jarosława Mądrego (Charków, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-2584-9321

e-mail: oevd99@gmail.com

Adnotacja. Artykuł bada kwestię celowości zwiększenia odpowiedzialności karnej za naruszenie przepisów ruchu drogowego przez osoby, które były w stanie nietrzeźwości, przez pryzmat najczęstszych koncepcji uzasadnienia kary. Ustalono, że teoria „odwetu” uznaje karę za obowiązkową i sprawiedliwą konsekwencję popełnienia przestępstwa. Teoria „ostrzeżenia” uzasadnia celowość kary nie tyle dlatego, że zasługuje na nią winny, ale dlatego, że ma ona odstraszający wpływ zarówno na jednostkę, jak i całe społeczeństwo. Pojęcie „bezpieczeństwa społecznego” stosowania kary warunkuje ryzyko, jakie stwarza osoba dla społeczeństwa w przyszłości. „Sprawiedliwość naprawcza” pozwala samemu sprawcy poczuć się odpowiedzialnym za wyrządzoną krzywdę i pomaga mu znaleźć sposoby jej wyeliminowania i pojednania z ofiarą. Jednak żadna z tych teorii nie może samodzielnie zapewnić realizacji zadań stojących przed prawem karnym. Dlatego tylko zrównoważone stosowanie pozytywnych przepisów każdego z nich może zapewnić stworzenie odpowiedniego mechanizmu przeciwdziałania przestępstwom karnym, w tym naruszeniom przepisów ruchu drogowego.

Słowa kluczowe: wykroczenie drogowe, kara, teoria, odwet, sprawiedliwość naprawcza, ostrzeżenie, bezpieczeństwo społeczne.

INFLUENCE OF THEORIES OF PUNISHMENT ON THE FORMATION OF THE MECHANISM OF CRIMINAL-LEGAL COUNTERACTION BY VIOLATION OF TRAFFIC RULES

Yelena Yevdokimova

PhD in Law,

Associate Professor at the Department of Criminal Law No 1

Yaroslav Mudryi National Law University (Kharkiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-2584-9321

e-mail: oevd99@gmail.com

Abstract. The article examines the expediency of strengthening criminal liability for violating traffic rules by persons who were intoxicated, through the prism of the most common concepts of justification of punishment. It has been established that the theory of “retribution” recognizes punishment as a mandatory and just consequence of committing a criminal offense. The theory of “deterrence” recognizes punishment as a means of deterring crime. From the standpoint of “incapacitation”, punishment is determined by the risk that a person poses to society in the future. “Restorative justice” enables the offender to feel responsible for the damage caused and helps him to reconcile with the victim. However, none of these theories can independently ensure the implementation of the tasks set before the criminal law. Therefore, only the balanced use of the positive provisions of each of them can allow to form an appropriate mechanism for combating criminal offenses, including violations of traffic rules.

Key words: traffic violation, punishment, theory, retribution, deterrence, incapacitation, restorative justice.

ВПЛИВ ТЕОРІЙ ПОКАРАННЯ НА ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ ПОРУШЕННЯМ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Олена Євдокімова

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального права № 1

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (Харків, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-2584-9321

e-mail: oevd99@gmail.com

Анотація. У статті досліджується питання доцільності посилення кримінальної відповідальності за порушення правил дорожнього руху особами, які перебували в стані сп'яніння, крізь призму найбільш поширених концепцій обґрунтування покарання. Встановлено, що теорія «відплати» визнає покарання обов'язковим та спра-

ведливим наслідком вчинення кримінального правопорушення. Теорія «попередження» обґрунтовує доцільність покарання не стільки тому, що на нього заслуговує винний, скільки тому, що воно справляє стримуючий ефект як на окрему людину, так і на суспільство в цілому. Концепція «соціальної безпеки» застосування покарання зумовлює тим ризиком, який становить особа для суспільства в майбутньому. «Відновне правосуддя» надає можливість самому правопорушнику відчути себе відповідальним за заподіяну шкоду та допомагає йому віднайти шляхи її усунення та примирення з потерпілим. Втім, жодна з цих теорій не може самостійно забезпечити реалізацію завдань, що поставлені перед кримінальним законодавством. Тому тільки збалансоване використання позитивних положень кожної з них може забезпечити формування належного механізму протидії кримінальним правопорушенням, зокрема порушенням правил дорожнього руху.

Ключові слова: порушення правил дорожнього руху, покарання, теорія, відплата, відновне правосуддя, попередження, соціальна безпека.

Вступ. В Україні у 2021 році з метою попередження дорожньо-транспортних пригод значно посилили кримінальну відповідальність за керування транспортними засобами особами, що перебувають у стані сп'яніння. Кримінальний кодекс України (далі – КК України) було доповнено новою статтею 286-1 та внесені зміни до статей 45–47, статті 75 КК щодо заборони звільнення від кримінальної відповідальності та звільнення від відбування покарання з випробуванням осіб, які порушили правила дорожнього руху, перебуваючи у стані сп'яніння. Безумовно, таке посилення відповідальності за керування транспортним засобом у стані сп'яніння може мати певний стримуючий ефект для широких верств населення, проте є деякі сумніви, що такі зміни стануть ефективним засобом протидії вказаному виду правопорушень та що вони відповідають сучасним тенденціям правового регулювання способів вирішення кримінально-правового конфлікту.

Мета дослідження – аналіз змін до кримінального законодавства України щодо посилення кримінальної відповідальності за порушення правил дорожнього руху особами, які керують транспортними засобами у стані сп'яніння, крізь призму найбільш поширених концепцій обґрунтування покарання.

Основна частина. Соціальна роль кримінального законодавства, перш за все, фокусується на покаранні та інших засобах кримінально-правового характеру. Шляхом їх застосування держава забезпечує вирішення завдань щодо захисту найбільш цінних суспільних відносин від протиправних посягань та попередження вчинення нових кримінальних правопорушень. Водночас ефективність функціонування та зміст механізму кримінально-правового регулювання, система його засобів та порядок їх застосування безпосередньо пов'язані з чітким визначенням цілей кримінальної відповідальності та покарання. Отже, мета покарання має принципове значення не тільки для правозастосовника, а й впливає на зміст кримінально-правової політики держави (Ponomarenko, 2020: 350–354).

Покарання має давнє минуле. Історія людства, яка задокументована у письмових джерелах, дає змогу зробити висновок, що покарання в тій чи іншій формі як реакція на певний вид деструктивної поведінки існувало завжди: від часів античності до сьогодення. Проте погляди на обґрунтування практики його застосування значно змінювались у ході історичного розвитку суспільства та держави. Проблема обґрунтування кримінального покарання протягом століть перебуває в епіцентрі дискусій серед філософів, політиків та юристів. Було розроблено багато теорій покарання, кожна з яких намагалась обґрунтувати практику його застосування та визначити його головну мету.

З незапам'ятних часів люди вважали помсту єдиною формою покарання. При цьому досить часто покарання не відповідало тяжкості вчиненого діяння і було занадто суворим, що призводило до того, що сам злочинець уже відіграв роль жертви та, ймовірно, прагнув помсти. З розвитком державного апарату та його механізмів відбуваються концептуальні зміни в процесі відправлення правосуддя, що приводить до поступової відмови від кровної помсти як форми соціальної реакції на суспільно небезпечну поведінку та формування державної монополії на покарання. Зі слів Х. Зера, у зв'язку з концептуальними змінами порядку здійснення правосуддя злочини стали тлумачитися не як локальні конфлікти між конкретними людьми, а як колективне зло. Деліктну поведінку почали розглядати як порушення водночас соціального і Божого порядку. Інтереси суспільства стали домінувати над особистими. У держави з'явилася серйозна аргументація для використання силових форм зміцнення громадського та морального порядку. Правосуддя стало розглядатися як відновлення рівноваги (Zehr, 2002: 59).

Стародавні пам'ятки історії, наприклад, Закони Хаммурапі, Закони Драконта, Закони 12 Таблиць свідчать, що на початкових етапах становлення державності покарання було надзвичайно суворим та жорстоким. Не існувало прямої залежності між ступенем тяжкості вчиненого діяння та покаранням. Смертна кара була звичайним покаранням, яке здійснювалась шляхом повішення, розп'яття, обезголювання, скидання зі скель чи на розтерзання диким тваринам або в будь-який інший спосіб, який тільки міг вигадати винахідливий суддя (Warren Stearns, Volume 27, Issue 2 (1936): 219 – 230). Така практика відправлення правосуддя зберігалась майже до XVIII ст. У цей період покарання сприймалось перш за все як помста за причинене зло, за порушення волі государя (Marson, 2015: 19–29). Виконання покарання відіграло роль символічного акту відновлення влади монарха, було символом міцності та непорушності його влади, демонстрацією і підтвердженням його сили, саме тому застосування покарання зазвичай мало публічний характер. На думку французького філософа М. Фуко, правосуддя в цих умовах було не більше, ніж театром доведення винуватості та демонстрацією надзвичайної сили центральної влади. На думку вченого, у цей період головною мішенню судово-репресивного правосуддя було тіло. Церемоніал покарання із заподіянням фізичних страждань мав вселяти жах. Страчене, піддане катуванню, розчленоване тіло, символічно затавроване в обличчя або плече,

що виставлялось на загальний огляд живим або мертвим, повинно було також стримувати інших від суспільно небезпечних посягань (Фуко, 1999: 20–25).

Теорія «відплати» («retribution»). На противагу практиці досягнення державою певних цілей шляхом залякування своїх громадян, з'являється теорія «відплати», родоначальником якої визнається І. Кант (Kharytonova, 2017: 263–267), який вважав, що людина, вчиняючи злочин, тим самим виявляє свою волю до можливості бути покараною, тобто покарання обґрунтовується тим, що воно заслужене (Кант, 1965: 256–260). Водночас покарання не є помстою, бо механізм судової відплати обмежується суворим процесуальним порядком, який не дозволяє заподіювати більше страждань, ніж спричинив винний, вчинивши протиправне діяння. Покарання – це відповідь суспільства на вчинене протиправне діяння, тому воно не може переслідувати, крім відплати, будь-які інші соціальні цілі (наприклад, попередження). Саме тому покаранню може підлягати тільки винна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення. Однак, оскільки справедливість кримінального закону є абсолютною, то винний у жодному разі не може розраховувати на пом'якшення покарання, а тим більше на помилування (Кант, 1965: 216, 257, 357).

Незважаючи на те, що концепція відплати виступає за відновлення соціальної рівноваги, пропорційність покарання та недопустимість притягнення до відповідальності невинних, вона неодноразово піддавалась критиці з боку теоретиків-утилітаристів, зважаючи на те, що перш за все концентрувалася на минулому, залишаючи поза увагою потенціал особи щодо можливого вчинення нових деліктів, та не враховувала соціальні детермінанти, що зумовлювали вчинення правопорушення та могли впливати на ймовірність подальшої протиправної поведінки в майбутньому (Bradley, 2003).

На противагу теорії відплати згодом виникають різні утилітарні теорії, які обґрунтовують покарання досягненням позитивних наслідків як для окремих осіб, так і для суспільства в цілому.

Теорія «попередження» та «стримування» злочинів («deterrence»). У XVIII ст. в епоху Просвітництва ідеї демократії та гуманізму, невдоволення тиранією правителів починають ширитися у всіх цивілізованих суспільствах. Як зазначає М. Фуко, у цей період зникає грандіозне видовище фізичного покарання, уникають страченого тіла, з покарання виключається театралізація страждання, відбувається серйозна зміна акцентів, увага переключається з тіла на душу (Фуко, 1999: 20–25). Праця Ч. Беккарія «Злочин та покарання» поклала початок процесу реформування кримінального судочинства у напрямку відмови від катувань та надмірної суворості покарання, покращенню умов утримання засуджених у пенітенціарних установах (Warren Stearns, Volume 27, Issue 2 (1936): 219 – 230). З'являється нова концепція покарання – «попередження» та «стримування», прихильники якої вважали, що покарання має виконувати не каральну, а превентивну функцію (Bekkaria, 2014: 81). Оскільки люди завжди діють раціонально та егоїстично, то досягти цієї мети можливо лише, якщо покарання спричинить більше страждань, ніж особа отримує переваг від вчинення злочину (Bentam, 1998: 230–243). Водночас покарання повинно бути пропорційним та раціональним, а його ефективність залежить від трьох компонентів: неминучості, інтенсивності та близькості покарання. Неминучість покарання – це ймовірність притягнення до кримінальної відповідальності. Навіть найсуворіше покарання не буде ефективним, якщо зберігається можливість уникнути його застосування. Близькість покарання – це швидкість судового розгляду. Покарання, яке застосовується відразу після вчиненого, набагато більш ефективне, ніж те, що виконується через роки після скоєного. Суворість (інтенсивність) – необхідна складова, бо незважаючи на неминучість та близькість покарання, якщо покарання буде незначним, воно не зможе утримати людину від вчинення протиправного діяння, якщо від вчинення останнього вона отримає більше переваг (Johnson, 2019).

Отже, якщо теоретики відплати зосереджувались на минулих подіях, теоретики утилітаризму і загальної превенції фокусуються на проблемах майбутнього. Покарання доцільне не стільки тому, що його заслуговує винний, скільки тому, що воно справляє стримуючий ефект як на окрему людину, так і на суспільство загалом. Отже, основна мета покарання – утримати від вчинення протиправних діянь у майбутньому. Втім, незважаючи на те, що в певних випадках загроза застосування покарання може здійснювати певний загально-превентивний вплив, підтвердити факт, що саме покарання, а не будь-які інші чинники, утримали особу від вчинення кримінального правопорушення, досить складно. Водночас дослідження застосування, наприклад, такого виду покарання, як смертна кара, яка її прихильниками розглядалась як ефективний засіб протидії умисним вбивствам, довели, що цей вид покарання жодним чином не покращує громадську безпеку та не є фактором, що стримує насильницькі злочини. Навпаки, у країнах, які відмовились від смертної кари, показники умисних вбивств є нижчими за країни, які її застосовують (Press Release 610/20).

Уявляється, що постулати теорії «попередження» простежуються у механізмі посилення кримінальної відповідальності за порушення правил дорожнього руху особами, які перебувають у стані сп'яніння. Утім, ефективність будь-якого нормативно-правового акту перевіряється практикою його застосування протягом певного часу. Водночас аналіз даних патрульної поліції в Україні свідчить про таку динаміку вчинення ДТП особами, що перебували у стані сп'яніння: 2017 рік – 1819 випадків; 2018 рік – 968; 2019 рік – 1216; 2020 рік – 4522; I півріччя 2021 року – 2346 (Statystyka DTP v Ukraini). Отже, незважаючи на посилення кримінальної відповідальності, статистичні дані демонструють відсутність натепер певних позитивних змін у динаміці вчинення вказаного правопорушення, бо за перше півріччя 2021 року кількість таких деліктів уже становить 51,8% від річного показника у 2020 році. На підставі цього можна зробити висновок, про контрпродуктивність формування механізму протидії названим видам кримінальних правопорушень виключно на підставі теорії «попередження». Тобто посилення кримінальної відповідальності за вчинення

згаданого кримінального правопорушення шляхом виключення можливості звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням із потерпілим та звільнення від відбування покарання з випробуванням навряд чи сприятиме появі позитивних тенденцій у динаміці цих кримінальних правопорушень.

Теорія «соціальної безпеки» («incapacitation»). Прихильники цієї теорії вважають, що покарання перш за все має застосовуватися з метою захисту суспільства від правопорушників, які визнаються настільки небезпечними, що потребують «видалення» з суспільства на певний час. Отже, центральною ідеєю такого підходу визнається нейтралізація правопорушника шляхом його ізоляції від суспільства з метою його підпорядкування найсуворішому режиму та позбавлення будь-якої можливості заподіювати шкоду правоохоронюваним інтересам у майбутньому. Саме тому основними засобами досягнення вказаної мети в межах цієї концепції визнаються тривалі строки позбавлення волі, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, хімічна кастрація для сексуальних злочинців тощо (Barton, 2005). Таким чином, застосування покарання відповідно до цієї теорії зумовлюється не стільки тяжкістю вчиненого кримінального правопорушення чи даними про особу винного, скільки тим ризиком, який правопорушник може становити для суспільства в майбутньому. Іншими словами, ступінь суворості кримінальної відповідальності зумовлюється не стільки тяжкістю діяння, яке було вчинено, та позитивною посткримінальною поведінкою винного, скільки «гіпотетичним» деліктом, який, імовірно, може вчинити ця особа надалі. Водночас, до недоліків такого погляду на обґрунтування покарання слід уналежити ігнорування ситуативних детермінантів, що призводять до вчинення кримінального правопорушення, гіперболізація схильності до девіантної поведінки з боку окремих осіб, неврахування можливості вчинення протиправних діянь під час відбування покарання, відсутність раціонального обґрунтування доцільності посилення кримінальної відповідальності за рецидив кримінальних правопорушень, а також неузгодженість її положень із іншими принципами кримінальної відповідальності, зокрема індивідуалізації та пропорційності покарання тяжкості вчиненого кримінального правопорушення та даних про особу винного.

Уявляється, що у змінах, які відбулись у механізмі державного реагування на порушення правил дорожнього руху особами, що перебували у стані сп'яніння, також простежуються риси теорії «соціальної безпеки». Конструкція санкцій статей 286-1 КК, у яких передбачається виключно один вид основного покарання – позбавлення волі, поряд з обов'язковим додатковим покаранням у виді позбавлення права керувати транспортним засобом, та встановлення заборони застосовувати звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням із потерпілим (стаття 46 КК) та звільнення від відбування покарання з випробуванням (частина 1 статті 75 КК), свідчать про прагнення законодавця «ізолювати» на певний строк від суспільства осіб, які вчинили названі кримінальні правопорушення, бо такий законотворчий підхід призводить до єдиної можливої форми реакції держави на вчинення кримінального правопорушення вказаного виду – реального застосування покарання у вигляді позбавлення волі. Водночас усі критичні зауваження, які висловлювались на адресу теорії «соціальної безпеки», цілком можна віднести й до згаданих законодавчих новел. Крім цього, слід визнати, що неможливість застосування всього арсеналу інших заходів кримінально-правового характеру, передбачених у КК, зокрема менш репресивних, позбавляє суд можливості належним чином індивідуалізувати кримінальну відповідальність за вчинення названих кримінальних правопорушень, зокрема в аспекті врахування позитивної посткримінальної поведінки винного.

Відновне правосуддя («restorative justice»). Появі у 1970-х роках нового погляду на відправлення правосуддя, яке отримало назву «відновне правосуддя», сприяли зростання рівня злочинності, поширення думки щодо нездатності пенітенціарної системи сприяти зниженню рецидивної злочинності, активність громадських організацій на підтримку прав потерпілих тощо. Якщо на початку 90-х років ХХ ст. Х. Зер вважав цю модель революційним альтернативним підходом до традиційного правосуддя, то у 2000-х роках вона вже широко практикується у багатьох регіонах світу, наприклад, у країнах Європи, Північної Америки, Австралії, Новій Зеландії, та визнається на міжнародному рівні, зокрема, у резолюції Економічної і соціальної ради ООН від 2002 року «Основні принципи ООН щодо впровадження програм відновного правосуддя у кримінальних справах» та Директиві Європейського парламенту і Ради Європейського Союзу 2012/29/EU «Про встановлення мінімальних стандартів щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочину, а також заміну Рамкового Рішення Ради Європейського Союзу 2001/220/JHA від 25 жовтня 2012 року» тощо.

Концепція відновного правосуддя розглядає злочин не як порушення закону або випад проти держави, а як посягання на конкретну людину. Жертва, правопорушник та громада визнаються ключовими учасниками вирішення кримінально-правового конфлікту. Якщо традиційне правосуддя переважно фокусується на доведенні вини та покаранні винного, що досить часто приводить до відсторонення (віддалення) правопорушника від його жертви, то відновне правосуддя спрямовано на усунення матеріальної та моральної шкоди потерпілому, на зниження рівня конфліктності сторін. Відновне правосуддя не прагне замінити собою традиційне правосуддя, проте у країнах, які його застосовують, успішне проходження відновлювальних програм може зумовлювати застосування до винних осіб менш репресивних заходів кримінально-правового характеру або взагалі визнається підставою для відмови їх застосування. Важливим та обов'язковим елементом програм відновного правосуддя є особиста добровільна зустріч жертви та правопорушника, наслідком якої стає їхнє примирення. Такі зустрічі допомагають жертвам відновити почуття безпеки, дають можливість виплеснути свої емоції, краще пізнати свого кривдника, отримати компенсацію за заподіяну матеріальну шкоду тощо. Для злочинців зустрічі створюють умови для особистого каяття перед жертвою, що має важливе значення зокрема для тих, хто вперше порушив закон або вчинив необережне діяння. Правопорушнику

такі зустрічі надають можливість не тільки спільно з жертвою визначити форму та розмір відшкодування заподіяної шкоди, а й допомагає відчути себе відповідальним за вчинене, що зазвичай позитивно позначається на його подальшій поведінці. Отже, відновне правосуддя концентрується на вирішенні питань, які стосуються безпосередньо сторін кримінально-правового конфлікту, воно не акцентує увагу на проблемах загальної превенції або відплаті, тому якщо сторони кримінально-правового конфлікту вважають, що досягли справедливого результату – мета відновного правосуддя вважається досягнутою.

У зарубіжному праві програми відновного правосуддя застосовуються у разі вчинення різних кримінальних правопорушень та на різних стадіях кримінального процесу. Зокрема, у таких країнах, як Бельгія, Нідерланди, Угорщина, накопичений великий досвід застосування програм примирення між потерпілим та підозрюваним/обвинуваченим у справах про ДТП, які доповнюють систему кримінального правосуддя. Емпіричні дослідження в цих країнах свідчать, що застосування програм відновного правосуддя у випадках порушення правил дорожнього руху надає можливості не тільки жертвам ДТП отримати належну компенсацію заподіяної шкоди, знизити гостроту переживань та рівень тривожності, а й справляє виправний ефект на правопорушника, формує у нього почуття відповідального ставлення до своєї власної поведінки у майбутньому (Marit, 2018).

Україна лише робить перші кроки у напрямку впровадження ідей відновного правосуддя. У липні 2020 року Верховна Рада України прийняла за основу поданий Кабінетом Міністрів України проєкт Закону України «Про медіацію» (№ 3504), який на законодавчому рівні закріплює проведення процедури примирення – «медіації». Розвиток програм примирення з потерпілим також передбачений Стратегією розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, затвердженою Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021 (Stratehiia rozvytku systemy pravosuddia ta konstytutsiinoho sudochynstva na 2021–2023 roku). Водночас, незважаючи на відсутність в Україні спеціального законодавства, що регулює застосування медіаційних процедур, у національному праві міститься ряд положень, у яких втілені ідеї компромісного вирішення кримінально-правового конфлікту, до яких зокрема належать звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням із потерпілим (стаття 46 КК) та звільнення від відбування покарання з випробуванням (стаття 75 КК). Саме важливість подальшого впровадження та розвитку програм відновного правосуддя у національному законодавстві України, метою яких є реформування національної правової системи відповідно до стандартів та цінностей європейської правової системи та пріоритетних напрямків розвитку сучасного цивілізованого світу, а також позитивний зарубіжний досвід застосування програм примирення у справах, пов'язаних із порушенням правил дорожнього руху, демонструє недоцільність встановлення заборони на застосування звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням із потерпілим та звільнення від відбування покарання з випробуванням щодо осіб, які порушили правила дорожнього руху, перебуваючи у стані сп'яніння.

Висновки. Дослідження окремих концепцій обґрунтування покарання свідчить, що посилення кримінальної відповідальності за вчинення певних кримінальних правопорушень може визнаватися виваженим кроком лише в тому випадку, якщо це не просто ефективно, а перевершує всі інші форми реакції на протиправну поведінку. У протилежному випадку таке збільшення обсягу кримінально-правової репресії може виявитися контрпродуктивним, нездатним забезпечити настання бажаного результату. Безумовно, політика профілактики злочинності є невід'ємною складовою побудови правової держави, втім, не можна залишатись осторонь від інтересів як потерпілого, так і самого правопорушника. Саме тому закон про кримінальну відповідальність має бути раціональним, гуманним та гнучким, щоб забезпечити належну індивідуалізацію кримінальної відповідальності, зважаючи на особливості конкретного кримінального правопорушення, особи винного, його посткримінальної поведінки та інтересів потерпілого. На жаль, статистика дорожньо-транспортних пригод в Україні є досить високою. Проте це не свідчить, що лише репресивними методами, які ґрунтуються виключно на постулатах теорій «попередження» та «соціальної безпеки», можна вплинути на зниження динаміки вчинення порушень правил дорожнього руху особами, що перебували в стані сп'яніння. Уявляється, що посилення кримінальної відповідальності, зокрема шляхом відмови від можливості застосування до цих осіб заохочувальних норм у виді звільнення від кримінальної відповідальності та звільнення від відбування покарання з випробуванням, навряд чи дасть можливість вплинути на зниження статистичних показників цих кримінальних правопорушень. Навпаки, такий підхід може стати на заваді реалізації принципів індивідуалізації кримінальної відповідальності та пропорційності покарання у правозастосовній діяльності. Вважаємо, що лише збалансоване втілення позитивних здобутків різних концептуальних підходів обґрунтування покарання у механізм кримінально-правового регулювання може забезпечити його здатність ефективно протидіяти різним видам кримінальних правопорушень, серед них і порушенням правил дорожнього руху особами, які перебували у стані сп'яніння.

Список використаних джерел:

1. Barton Alana Incapacitation theory // *Encyclopedia of prisons and correctional facilities* / Mary Bosworth.p. cm 2005. 1337 с. С. 463–465.
2. Бентам И. Введение в основания нравственности и законодательства. Москва : Изд-во РОССПЭН. 1998. 415 с.
3. Беккариа Чезаре О преступлениях и наказаниях : пер.с итал. Киев : Ин Юре, 2014. 240 с. С. 81.
4. Зер Х. Восстановительное правосудие: новый взгляд на преступление и наказание : Пер. с англ. / Общ. ред. Л.М. Карнозовой. Комментар. Л.М. Карнозовой и С.А. Пашина Москва : МОО Центр «Судебно-правовая реформа», 2002. 328 с.

5. Gerard V. Bradley. Retribution: The central aim of punishment. *Notre Dame Law School NDLScholarship*. 27 Harv. J.L. & Pub. Pol'y 19 (2003–2004). URL: https://scholarship.law.nd.edu/law_faculty_scholarship/495/?utm_source=scholarship.law.nd.edu%2Flaw_faculty_scholarship%2F495&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages
6. Johnson Ben Do Criminal Laws Deter Crime? Deterrence Theory in Criminal Justice Policy: A Primer. *Minnesota House Research Department*. January 2019. URL: <https://www.house.leg.state.mn.us/hrd/pubs/deterrence.pdf>
7. Кант Иммануил. Сочинения в шести томах. Москва : «Мысль», 1965. Т. 4. Ч. 2. 478 с.
8. Кант Иммануил. Сочинения в шести томах. Москва : «Мысль», 1965. Т. 4. Ч. 1. 544 с.
9. Marson Jennifer The History of Punishment: What Works for State Crime? *The Hilltop Review*: 2015. Vol. 7 : Iss. 2 , Article 4. C. 19-29. C. 20. URL: <https://scholarworks.wmich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1127&context=hilltopreview>
10. Marit Ingrid. Restorative justice in road traffic offences. Belgium. 2018. 28 с. URL: https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2019-11/manual-restorative-justice-in-road-traffic-offences_web.pdf
11. Пономаренко Ю.А. Загальна теорія визначення караності кримінальних правопорушень: Харків : Право, 2020. 720 с.
12. Статистика ДТП в Україні. URL: <http://patrol.police.gov.ua/statystyka/>
13. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки : Указ Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021. *Президент України*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2312021-39137>
14. A. Warren Stearns Evolution of Punishment, 27 Am. Inst. Crim. L. & Criminology 219 (1936-1937). C. 219–230. C. 223. URL: <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2635&context=jclc>
15. World Day against the Death Penalty, 10 October 2020: Joint Declaration by the High Representative of the European Union and the Secretary General of the Council of Europe. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/10/09/world-day-against-the-death-penalty-10-october-2020-joint-declaration-by-the-high-representative-of-the-european-union-and-the-secretary-general-of-the-council-of-europe/>
16. Мишель Фуко. Надзирать и наказывать: Рождение тюрьмы / Пер. с франц. В. Наумова; Под ред. И. Борисовой. : Ad Marginem, 1999. 480 с.
17. Харитоновна О.В. Класична школа кримінального права. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2017. № 1(8). С. 263–267.

References:

1. Barton Alana Incapacitation theory. *Encyclopedia of prisons and correctional facilities*. 2005. 1337 p. P. 463–465 [in English]
2. Bentam I. Vvedenie v osnovaniia npravstvennosti i zakonodatelstva. M.: Izd-vo ROSSPEN. 1998. 415 p. [in Russian]
3. Bekkaria Chezare O prestupleniakh i nakazaniakh: per. s ital. K.: In Iure, 2014. 240 p. [in Russian]
4. Dame Law School NDLScholarship. 27 Harv. J.L. & Pub. Pol'y 19 (2003-2004). URL: https://scholarship.law.nd.edu/law_faculty_scholarship/495/?utm_source=scholarship.law.nd.edu%2Flaw_faculty_scholarship%2F495&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages [in English]
5. Fuko Mishel. Nadzirat i nakazyvat: Rozhdenie tiurny / Per. s franc. V. Naumova; Pod red. I. Borisovoi.: Ad Marginem, 1999. 480 p. [in Russian]
6. Johnson Ben Do Criminal Laws Deter Crime? Deterrence Theory in Criminal Justice Policy: A Primer. *Minnesota House Research Department*. January 2019. URL: <https://www.house.leg.state.mn.us/hrd/pubs/deterrence.pdf> [in English]
7. Kant Immanuil. Sochineniia v shesti tomakh. M.: “Mysl”, 1965. T. 4. Ch. 2. 478 p. [in Russian]
8. Kant Immanuil. Sochineniia v shesti tomakh. M.: “Mysl”, 1965. T. 4. Ch. 1. 544 p. [in Russian]
9. Marson Jennifer The History of Punishment: What Works for State Crime? *The Hilltop Review*: 2015. Vol. 7 : Iss. 2, Article 4. C. 19–29. C. 20. URL: <https://scholarworks.wmich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1127&context=hilltopreview> [in English]
10. Marit Ingrid. Restorative justice in road traffic offences. Belgium. 2018. 28 с. URL: https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2019-11/manual-restorative-justice-in-road-traffic-offences_web.pdf [in English]
11. Ponomarenko Yu. A. Zahalna teoriia vyznachennia karanosti kryminalnykh pravoporushen: Kharkiv : Pravo, 2020. 720 p. [in Ukrainian]
12. Statystyka DTP v Ukraini. URL: <http://patrol.police.gov.ua/statystyka/> [in Ukrainian]
13. Stratehiia rozvytku systemy pravosudiva ta konstytutsiinoho sudochynstva na 2021 – 2023 roky. Ukaz vid 11 chervnia 2021 roku № 231/2021. *Prezydent Ukrainy*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2312021-39137> [in Ukrainian]
14. Warren Stearns Evolution of Punishment, 27 Am. Inst. Crim. L. & Criminology 219 (1936-1937). C. 219 – 230. C. 223. URL: <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2635&context=jclc> [in English]
15. World Day against the Death Penalty, 10 October 2020: Joint Declaration by the High Representative of the European Union and the Secretary General of the Council of Europe. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/10/09/world-day-against-the-death-penalty-10-october-2020-joint-declaration-by-the-high-representative-of-the-european-union-and-the-secretary-general-of-the-council-of-europe/> [in English]
16. Kharytonova O.V. Klyasychna shkola kryminalnoho prava. *Visnyk Asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy*. 2017. № 1(8). P. 263–267 [in Ukrainian]
17. Zehr H. Vosstanovitelnoe pravosudie: novyi vzgliad na prestuplenie i nakazanie [Changing Lenses: A New Focus for Crime and Justice]: Per. s ang./Obshch. red. L.M. Karnozovoi. Komment. L.M. Karnozovoi. Komment. L.M. Karnozovoi i S.A. Pashina M.: MOO Tcentr “Sudebno-pravovaia reforma”, 2002. 328 p. [in Russian]